

A ponyva halála.

Vége a betyárromantikának.

Utóbb sok szó esett nálunk a ponyvairodalomról, a ponyvairodalom káros befolyásáról s annak meggátolásáról. Mi is voltakép a ponyva? E tekintetben valószínűleg nem lehet egységes véleményre jutni, mert mindíg attól függ, milyen mértékkel mérünk. De nézzük meg, milyen helyet foglal el ma nálunk az a ponyva, melyet valóban a ponyván, sátrakban árulnak, országos vásárokon alkalmával, bucsukon és kisebb városokban.

Rége óta, ha valami politikai fölfordulás, szerelmi dráma, rablás, gyilkosság, vagy hasonló „regényes történet” történt valahol, a legközelebbi országos vásáron már rígmusokba szedve, végnélküli versszakokban énekeltek az énekes koldusok, vagy élelmes árusok, kiszínezték, elferdítve, rendszertelenül kissé rokonszenvezve a poruljárt bűnösrel, mert a nép általában többnyire amellé áll, aki nagyobb veszélyben forog, akit több baj ért, még akkor is, ha a veszélyt s a bajt maga kereste.

Tudjuk, hogy a betyárromantika idejében nemcsak érzelmi, de valószínűleg is védte, rejtegette az utonállókat. Még néhány esztendővel ezelőtt is megtörtént, hogy egy versbe szedett és rokonszenvesen beállított rablógyilkos esete körülbelül 100.000 példányban kelt el az országos vásárokon. Haverda Mária rígmusos történetét pedig minden falusi házban meg lehetett találni, a kalendárium mellett.

Ma, a kultuskormány — igen helyesen — átvette az uralmat ezen a téren s a Népművelési Tanácsal karöltve csakis erősen megrostált nyomtatványokat enged még a ponyvára is. Mihelyt valaki a bucsun vagy vásáron engedély nélkül próbál „verselni”, csendőreink lefűlelik s elkobozzák tőle „irodalmi termékeit”. Az ilyen fajta „művészi szabadság” szerencsére már erősen megvan nyírva nálunk is.

Egy vásári ponyvaárusral beszélgettünk az egyik országos vásáron. Szomorúan legyint.

— A ponyva ma hulla — mondja a maga sajátos külteki nyelvén, a kínálgatástól rekedt hangján. — Körülbelül 600 országos vásár meg bucsu van egy esztendőben, némelyik községben kettő-három is, de ha valamennyit bejárjuk is és kiénekeljük a torkunkat, akkor is alig tudunk eladni valamit. Ezelőtt minden baka, minden leány vett legalább egy nótáskönyvet, minden gazda egy naptárt. Egy esztendőben volt két-három „sláger-nóta”. Ma a rádióból az angol meg a francia dalokat is megtanulja a falusi nép, naptárt meg ugyiszólván mindenki ingyen kap. Ha karácsonykor vesz egy újságot, adnak mellé naptárt is. Meg aztán itt vannak a szövetkezetek, a különböző népkörök s egyéb egyesületek. Ezek mind ellátják őket irodalmi termékekkel. A nép különben is annyira szegény, hogy nem tud 20 fillért adni egy nótáskönyvetért. A naptár ára 60 fillér, de a feléért is szívesen odaadjuk, csak vigyék. Pedig tessék megnézni, mi minden van benne.

Felemelünk egyet. Valóban meglepő. Gazdasági természettudomány, épkezláb elbeszélések, regény és humor is. A közoktatásiügyi minisztérium maga adja az anyagot a naptárakba.

— Rosszak az idők — kesereg tovább az árus, ma már préselt levonókép se fog. Pedig valamikor mennyit vettek ilyesmiből a gyerekek... „Megkerült a világ” — dalolja rekedten a nótáskönyvből, mely mint „zeneművészeti és irodalmi hetilap” kellett itt magát.

Meg kell állapítanunk, hogy a valódi ponyva csakugyan meghalt. Részint kipusztult, ami pedig megmaradt belőle, azt sem igen vásárolják.

Fehér galamb.

Irtó: Lázár István.

Egymásután hordták föl a sok finom ételt, amit egy vidéki, gazdag kuria csak kionthat magából: sült csirke, kacska, ropogósra sült malac, csemegék, torták és ó-borok válogatott garnadája, százféle jó, mind szem-szaj ingere, — de a zeneszerző alig nyúlt valamihez, csak ült a sarokban, az előkelő vendégek közt; nem evett, nem ivott, nem beszélt.

Rá-rávilantotta csüggedt tekintetét a házikisasszonyra. Milyen gyönyörű! Kék szeme egy darab ég. A haja meg a világos-arany buzaszár szalmájánál is puhább, fényesebb. Egy igazi nyitogatósszemű nagy baba. Szépséges. Szeszélyes. Akaratos, Duszagad. Válogatós. Ő pedig csak egy szegény tanító fia: névtelen zeneszerző, akinek ha egy-két dalával volt némi sikere...

Tavaly még szívesen látott vendége volt a Perendy-kurjának. Sok boldog órát töltött Katinkával az ősi parkban, báránylehős délutánokon s csillaghullásos esteiken, de már elmúlt az álom és a szerelem. Lehet-e csodálkozni rajta? Gazdag vetélytársa ott ül Katinka mellett, Ölyvössy Pál, a vármegye legjobb lovasa és ivója, nagy párbajhős, botrányverő gentryfiú, vasöklű verekedő. És a nő a férfiban mindig az erősebbet, a durvábbat, a komiszabbat szereti, a röhögő, kemény férfitípust, nem pedig azt, akinek szíve van...

Nem tudta nézni tovább a szemek játékát, a vetélytársa lenéző, kihívó modorát és a leány szívtelen kacérságát, — az ebédnek is vége van s már csak isznak a többiek, — fölkel hát s kisurrant észrevétel nélkül. Dobogó szívvel állott meg az ambituson, aztán lement a faragott lépcsőn, horgadt föl. Vitte a székely. A halántéka lüktött.

Megindult ösztönösen. Odavonzotta valami ideges sejtés a kut felé. Micsoda? Az lenne igazi rebudáni mulatság, ha hirtelen beleugrana. Ahogy,

Izgalmas menekülés a solymári barlangból.

Másfél napig kutattak három bennszorult cserkészfiú után.

Szerdán délelőtt öt cserkészfiú indult el Solymár felé, hogy ellátogassanak a Nagyszénás oldalában levő „ördöglyuk” nevű barlangba. Ez a barlang egyike a pestkörnyéki barlangok legérdekesebb alakulatainak, de egyúttal veszélyes is, mert nagy magassági különbségek vannak benne, számos szűk, jóformán járhatatlan folyosó köti össze a kisebb-nagyobb termeket, kámlanokat és lyukakat. Kötéllel, mászócipővel, lámpával és gyertyákkal felszerelve indult el az öt fiú. Céljuk az volt, hogy a barlangnak azt a részét járják be, amely legkevésbé ismert, ahová eddig is csak az elismert hegymászók és barlangkutatók jutottak el.

Szerdán késő este, 10 óra után két riadt cserkészfiú lármázta fel Solymár község lakóit. Előadták, hogy még délben bementek a barlangba ötödmagukkal, de odabenn elvesztették az egymással való kapcsolatot, csak ők ketten jöttek ki, a többi három fiú bennmaradt, valószínűleg eltűntek és nem tudnak kitalálni. Solymárról nyomban értesítették a fiúk szüleit, akik természetesen azonnal kisiettek a helyszínre és a solymári tűzoltók, a csendőrök és önkéntes vállalkozók segítségével igyekeztek behatolni a barlangba, hogy kihozzák a bennrekedt fiukat: Benárd Aurélt, Pálffy Lászlót és Czeller Györgyöt.

Egész éjszaka folyt a kutatás, de eredmény nélkül. Reggel a Magyar Hegymászók Egyesületének három tagja, akik a legjobb ismerői az összes pestkörnyéki barlangoknak, kötelekkel és lámpákkal indultak Solymárra, hogy felkutassák a most már nyilvánvalóan bajba jutott fiukat. Délelőtt tíz óra körül is szálltak a barlangba. Solymáron és Budapesten ezalatt híre terjedt a különös szerencsétlenségnek és egyre többen gyülekeztek a barlang előtt. Csütörtök délután már valóságos mentőszereg táborozott a barlang előtt, előkerültek a turisták egyesület és a barlangkutató társaság, valamint a földtani intézet pontos térképei, amelyeket a barlangról régebben készítettek s megkezdtek a nagy barlangterület részletes, teljes átkutatását.

Menekülés.

Kiseb csapatokra oszolva szálltak le a barlangba, hogy átkutassák minden zegér-zugát, de a mentők hosszú órák múltán egymásután jöttek vissza halálra fáradtan, eredménytelenül. Este tíz óra volt már, amikor halk hangokat hallottak a barlang legmélyebb, eddig még teljesen ismeretlen részéről. Tűzoltók ereszkedtek le köteleken és a fényzőrők világánál rá is akadtak egy eddig egészen ismeretlen, rendkívül szűk járatra és azon odajutottak a három fiúhoz, akik nyugodtan várták a mentőket. Már több mint 24 órája ülték ott korcsosítottan, mert a lámpájuk kiáludt és a sötétben nem mertek megmozdulni, hogy le ne zuhanjanak a mélységbe.

Természetesen nagy örömmel másztak elő kellemetlen helyükről, de még nagyobb örömmel fogadták őket a szülei, akiket már második napja emésztett a kétség, hogy fiaik titokzatos szerencsétlenség áldozatai lettek a solymári barlangban.

Ez az eset nagyon is alátámasztja a Turista Egyesületnek azt a határozatát, hogy a solymári barlangba csak olyanoknak szabad bemenniük, akik teljesen jártasak a sziklamászásban. A szerencsésen megmentett cserkészek elmondották, hogy nagyon jól hallották a mentők szöges cipőinek a kopogását, mert a mészkösziklák nagyon jól vezetik a hangot, de ők hiába kiabáltak, nem hallotta senki. Egy pillanatig sem kételkedtek abban, hogy megmentik őket, ennivalójuk volt, csak a koromsötétség volt nyomasztó.

Öngyilkos lett az Alkalmazott Gyógyszerészek Egyesületének igazgatója.

Megdöbbentő öngyilkosságot fedeztek fel csütörtökön a késő délutáni órákban egy Népszínház-utcai lakásban. Dr. Hajós Gyula gyógyszerész megmérgezte magát és miután két napig hiába keresték, a lakásán holtan találták rá.

Csütörtökön délután megjelent a főkapitányság központi ügyeletén Fantel Sándor gyógyszerész és bejelentette, hogy dr. Hajós Gyula gyógyszerész, az Alkalmazott Gyógyszerészek Egyesületének igazgatója nyomtalanul eltűnt; az is lehetséges, hogy öngyilkos lett. Elmondotta, hogy két nappal ezelőtt egy fontos találkozón kellett volna barátjának résztvennie, azonban dr. Hajós nem ment el a megbeszélésre és azóta sem jelentkezett. A családja vidéken nyaral. Fantel csütörtökön elment a gyógyszerész Népszínház-utca 31. számú házban levő lakására, az ajtót zárva találta és feltűnt neki, hogy a postaláda tele van levelekkel.

A központi ügyeleten intézkedtek, hogy detektív menjen a Népszínház-utcai lakásra. Miután hiába csempetett és zörgettek, lakatost hívtak, aki a detektív és időközben odaérkezett rendőrszem jelenlétében felnyitotta az ajtót.

Mikor bementek a lakásba, a hálószobában ott találták dr. Hajós Gyulát holtan.

Ertesítették a főkapitányságot, ahonnan rendőri bizottság ment ki. A rendőrorvos megállapította, hogy a gyógyszerész már előző nap mérgezte meg magát, nyilván nagy adag méreggel, amely felszívódott a szervezetébe és megölte. Megtalálták a bucsuleveleit is. Az öngyilkos gyógyszerész három bucsulevelet írt, egyet a feleségének, egy másikat egyik pályatársának, a harmadikat pedig a rendőrségnek. Bucsuleveleiben a rendőrséget arra kéri, hogy ne boncolják fel és közli, hogy háromféle méregből vett be nagy adagot, még pedig négy gramm lumindit, egy gramm veronált és egy gramm alonált.

Az öngyilkosság híre az esti órákban terjedt el és pályatársai körében nagy részvétet keltett. Dr. Hajós Gyulát mint az Alkalmazott Gyógyszerészek Egyesületének igazgatóját széles körben ismerték. Korábban szaklapokat szerkesztett, külföldi tanulmányutakon járt, így Londonban is hosszabb ideig tartózkodott és mint szaképpzett embert nagyra becsülték a gyógyszerészek körében. Ismerősei úgy tudják, hogy súlyos gyomorhájban szenvedett, nem bírta a fájdalmakat és — mivel reménytelennek találta gyógyulását — nyilván ezért követte el az öngyilkosságot.

a szerelmes cselédleányok s csalódott menyecskék szokták... Elmosolyodott.

Megfogta a kut kávéját és lepillantott a kerék vizitükörre. Hűvös homály áradt föl belőle. A vizimánó habgyöngyökkel játszik odalent. Ninini! Széles virágtányér terül el a vizitükörön, óriási fehérhólyos, vagy tavilliliom. Behajolt és csodálkozva nézte.

— Galamb! — kiáltott föl hirtelen. — Hej, galamb van a kutban...

Szaladt az inas.

— Segítsen! — intett. — Mentsük ki... Hátha él?

Az inas forgatni kezdte a láncos hengerkeréket. A zeneszerző behajolt mélyebben s úgy irányította a vödört, nehogy a galambra zuhanjon. Csörrenve ért le és nyers zubogással merült a víz alá.

— Föl! — huzta a vödört a galamb alá.

Nyikkant a lánc, megfeszült, megrándult, ahogy a hengerre tekeredett, tompán döngött a kut és fölhozta a galambot a kattogó kerék. Hidass kivette a vödörből.

— Meghótt, — legyintett az inas.

Tartotta Hidass a kezében. Csüngette lefelé. Két szárnya szétesik véresen, gyöngyszeme csukva, rajta halálhomály, piros csőrén vizesebb bugyborékol, a begye duzzadt. Olyan, mint valami ázott rongydarab...

Fent az ambituson Katinka megjelent.

— Mi az? — nézett le az oleánderek közül.

— Galamb, — mutatta Hidass. — A szél beleverte a kutba... Nem él.

A leány lefutott s mögötte az új lovag.

— Jaj, Istenem, — csapta össze a kezét Katinka. — A legkedvesebb galambom... A bubos! Hogy éppen ő... nyár delén, amikor olyan szép és ragyogó az élet... Bubos! Ó, te szegény...

Hidass megremegett. Lám, ezt a kis állatkát megsiratja, de az ő szívére rátafos... Többrebecsteli egy galamb életét...

— Kelise életrel, — árt föl a leány.

— Nem vagyok Krisztus, — felelte szomorúan.

— De mégis! — kapott a galambhoz a leány. — Hátha? Hiszen maga művész... Hátha mégis? A galamb feje holtan fityegett.

— Ugyan? — nevetett föl Ölyvössy ittasan.

— Mit teketóriáznak vele? Az inas vágja el a nyakát... Csak egy galamb. Van elég... Egy párat mindjárt lelővök!

Hidass ránézett.

— Azt már nem, — mondta ridegen. — Csak egy galamb? Ez is élet. Eppen olyan, mint az emberé. Az öné, vagy az enyém...

Ölyvössy rámerkelt. Arcán az ittasság tüze. Összeráncolta homlokát kihívóan.

— Az enyém? Kérem, a személyemet kapcsolja ki az ügyből... Mit gondol, ki vagyok én?

— Nem érdekel, — fordult el hűvösen.

— Ne-em? — indult feléje ingerülten. — Hadd lássuk...

— Az Istenért! — fogta le a leány a karját. — Még csak ez kellene... Nem elég, hogy a kedvenc galambom odavan... Jöjjön be!

Belekarolt és fölvitte a lépcsőn.

— Próbálja meg, Hidass! — szólt vissza könyörgően.

A zeneszerző lektüzdötte feltörő indulatát.

— Hozzon valami száraz rongyot... hamar... — szólt az inasoz. — Hátha mégis... Szegény tubica!

És nekilátott a galambbésztesnek. Dörzsölni kezdte a szívét. Tartotta két markában a nyomkodta tütemesen. A galamb csőre szétesett és szürke cseppekben pergedezett ki begyéből a víz. A cselédség köréjegyült.

— Milyen jó szíve van az urinak, — szípgotta az öreg bejáróné. — Csak az Isten megsegítené...

— Már él! — kiáltott föl az inas.

A galamb csőre megmozdult.

— Tátogat... Jé!

Szakadt a verejték Hidass homlokáról. A ruhája is csupa víz. Sebaj.